

SLAVISTIKA NA POČÁTKU TŘETÍHO TISÍCILETÍ – ZAMYŠLENÍ NAD SLAVISTICKOU SOUČASNOSTÍ A BUDOUCNOSTÍ

In memoriam **Bogoljub Stankovič**

Боголюб Станкович: *Славистика – Русистика – Србистика*. Чигоја штампа, Београд, 2010, 274 stran, ISBN 978-86-7558-705-7.

V roce 2010 vyšla v Bělehradě kniha *Bogoljuba Stankoviče* s názvem *Славистика – Русистика – Србистика* (*Slavistika – Rusistika – Srbistika*). Publikace o rozsahu 274 stran obsahuje kromě úvodu a doslovu pět zásadních kapitol, v nichž jsou představeny jednotlivé autorovy statě. Ty jsou psány převážně v srbsštině, ale je zde i několik rusky psaných textů. V tomto recenzním zamyšlení uvádíme pro přehlednost vždy název příspěvku a jeho stručný obsah.

Ve stěžejní první části nacházíme devět statí:

1/ *Два столетия славистического упорства в создании и сохранении славянской взаимности*. V souvislosti s výročím První srbské revoluce se zde mluví o zrodu slavistiky jako vědy v těsné příčinné souvislosti se společensko-politickou skutečností v slovanském světě té doby. Při studiu dějin Slovanstva, slovanských jazyků, literatury, folklóru a etnografie zakladatelé slavistiky plnili funkci jakýchsi „buditelů“ slovanského národního vědomí, a rovněž v mnohém napomáhali obrození slovanských národů. Zvláštní význam přitom mělo organizované mezinárodní slavistické hnutí. V referátu je pozornost věnována slavistickým mezinárodním kongresům, obzvláště založení Mezinárodního komitétu slavistů v Bělehradě v roce 1955. V souvislosti s tím je zdůrazněn přínos srbských slavistů rozvoji a upevnění mezislovanských vztahů, a to jak v jihoslovanských, tak i ve všeslovanských rozměrech.

2/ *О будущем славистики и славистических организаций*. Autor zde předkládá své úvahy o budoucnosti Slovanstva, slavistiky a slavistických organizací v podmínkách intenzivní integrace evropského Východu a Západu. Tato budoucnost závisí na mnoha faktorech, mezi které patří demografický stav Slovanstva, všeobecný rozvoj slovanských národů a vztahy mezi nimi, a rovněž geopolitické uspořádání, v němž se střetávají snahy o unipolární globalizaci a multipolární tzv. mondializaci, resp. internacionalizaci. Autor předpokládá, že uvedené faktory budou napomáhat propojení Slovanstva jako předpokladu skutečné integrace rovnoprávných evropských národů.

3/ *Славистика сегодня и завтра*. První část referátu pojednává o aktuálních geopolitických podmínkách a o stavu slavistiky, především o studiu slovanských jazyků ve světě, v Evropě a ve slovanských zemích. V druhé části referátu jsou posuzovány perspektivy slavistiky pro nejbližší budoucnost. Slavistika musí být

Recenze

osvobozena od panslavistických mýtů minulosti, dnešního separatismu a nereálných očekávání od příští evropské spolupráce.

4/ *К вопросу о функционировании славянских языков в интегрирующейся Европе.* Tento článek je zamyšlením nad rozpadem multislovanských států, jakými byly Sovětský svaz, Československo a Jugoslávie. Fungování slovanských jazyků se poté omezilo pouze na území země a lidu, který je nositelem daného jazyka. Pozici slovanských jazyků v slovanském prostředí začaly zaujímat cizí neslovanské jazyky, které přitom omezily fungování nejen jinოსловanských, ale i příslušných mateřských jazyků. Dále je autorova pozornost věnována lingvistickým, sociolingvistickým a metodickým faktům spojeným s budoucím postavením slovanských jazyků a kultur v integrující se Evropě. V závěru je pak vyjádřen optimismus zejména v tom tvrzení, že fungování slovanských jazyků ve sjednocené Evropě bude nejen kvantitativně, ale i kvalitativně na mnohem vyšší úrovni, než je tomu nyní.

5/ *Роль славистики и славистических организаций в интеграции европейского Востока и Запада.* Autor se zamýšlí nad otázkami vývoje slavistiky od dob Cyrila a Metoděje až po současnost. V nových geopolitických podmínkách a v atmosféře integračních procesů je jedním z hlavních úkolů slavistiky napomáhat sblížování mezi národy celého světa a obzvláště mezi slovanskými národy. Příkladem jdou mnozí vynikající slavisté z Ruska, Srbska či Evropy a celého světa. Patří k nim i Vladimír Pavlovič Gudkov, vedoucí katedry slovanské filologie Filozofické fakulty Lomonosovy Moskevské státní univerzity a čestný člen Slavistické společnosti Srbska, jehož životnímu jubileu je tato stať také věnována.

6/ *Славистика и организованное славистическое движение в современном мире.* Tento referát byl přednesen na Mezinárodním vědeckém sympoziu „Slovanské jazyky a kultury v současném světě“, který se konal v Moskvě ve dnech 24.–26. března 2009. Jsou v něm komentována jednotlivá kongresová slavistická setkání od prvního slavistického sjezdu, který byl plánován a měl se uskutečnit v Petrohradě v roce 1904, ale z důvodu zostřené politické situace byl nakonec zrušen. Jinak by ho bylo jistě možno označit za počátek a základ organizovaného mezinárodního slavistického hnutí.

7/ *О функциональной методике изучения славянских языков в современных условиях.* Termínem funkcionální metodika studia slovanských jazyků autor označuje didaktický přístup, který maximálně odpovídá skutečnosti a reálným podmínkám a jehož základním cílem je rozvoj komunikativní kompetence ve třech jazykových funkcích: komunikace, sdělení a působení. Takovým způsobem funkcionální metodika podporuje a ovlivňuje eliminaci záporného vztahu ke slovanským jazykům a kulturám, který se vyskytuje v současných podmínkách globalizace.

8/ *Об изучении славянских языков в инославянской среде.* Článek pojednává o neaktuálnějších otázkách studia a výuky slovanských jazyků jako jinოსловanských.

vanských, především pak o přípravě odborníků v oblasti slovanských jazyků a literatur – a to jak národních, tak jinoslovanských. Autor komentuje fakt, že v současném vzdělávání slavistů pozorujeme nedostatečný slavistický rozhled a rozsah. A hned pokládá otázku: je možné považovat za plnoprávné slavisty ty odborníky, kteří kromě rodného jazyka neovládají žádný jiný slovanský jazyk?

9/ *Несостоявшийся III международный съезд славистов*. Referát o okolnostech a příčinách neuskutečnění bělehradského sjezdu slavistů z roku 1939 byl přednesen na XIV. mezinárodním kongresu slavistů v roce 2008 v Ochridu.

Druhý oddíl knihy obsahuje těchto šest článků:

1/ *Место Славистического общества Сербии в развитии сербской славистики второй половины XX века*. O padesátileté existenci Slavistické společnosti v Srbsku a jejím přínosu pro rozvoj srbské slavistiky druhé poloviny 20. století;

2/ *Сорок славистических собраний как наследие и вдохновение*. Článek je odpovědí na následující otázky: Kdy setkání začala? Co pro ně bylo typické? V čem tkví jejich význam? Jaký je jejich přínos pro rozvoj srbské slavistiky? Čeho jsou dokladem? Čím inspirují současné slavisty?

3/ *Славистическое общество Сербии и актуальные интеграционные процессы*. Jedním z hlavních úkolů Slavistické společnosti Srbska je napomáhat a přispívat ke sblížení a rozvoji vzájemných slovanských vztahů.

4/ *Русская диаспора и Славистическое общество Сербии*. Mezi zakladateli Slavistické společnosti Srbska byli i čtyři členové diaspory: Petr Andrejevič Mitropan, Georgij Vitaljevič Orlov, Kirill Fjodorovič Taranovskij a Kirill Vladimirovič Svinarskij.

5/ *Славистическое общество Сербии как фактор славистического наследия*. Článek je věnován šedesátému výročí založení Slavistické společnosti Srbska a shrnuje její celkový přínos pro rozvoj slavistiky ve druhé polovině 20. století a v prvním desetiletí 21. století.

6/ *Вклад Славистического общества Сербии в изучение славянских языков, литератур и культур*. Referát s výstižným názvem byl přednesen na mezinárodním vědeckém sympoziu v Bělehradě v červnu 2008.

Do třetí části publikace jsou zařazeny čtyři příspěvky:

1/ *Ассоциации русистов и русское слово в глобализирующемся мире*; příspěvek o činnosti MAPRJALu a dalších rusistických asociací byl přednesen na 11. kongresu MAPRJALu ve Varně v září 2007 a byl rovněž publikován v časopise *Русский язык за рубежом*. Je zde vyjádřeno přesvědčení o tom, že v nových podmínkách, které nastoluje proces globalizace, se činnost těchto rusistických asociací bude zlepšovat a nadále zdokonalovat, což následně pomůže zlepšit perspektivu ruského jazyka, literatury a kultury ve světě.

2/ *Общее русско-сербское историческое и культурное наследие в практике приобщения «русскому слову» в сербской среде*; zamyšlení nad aktuál-

Recenze

ním postavením a existencí ruského slova, resp. jazyka, literatury a kultury ve světovém měřítku a obzvláště pak ve slovanských zemích. Článek byl zveřejněn ve sborníku z X. kongresu MAPRJALu v červenci 2003.

3/ *Русский язык в Сербии в новых геополитических условиях*; sdělení o tom, že v rámci integračních procesů při spojování a sblížování evropského Západu a Východu je nedostatečná pozornost věnována faktu, že z tohoto procesu a z evropského Východu jako takového je stále více vyčleňováno Rusko a objevují se i snahy oddělit ostatní Slovanstvo právě od Ruska. Srbští rusisté proto musejí v mnohem větší míře využít společný rusko-srbský odkaz jako motivační faktor při výuce ruského jazyka.

4/ *О целесообразности формирования методологии изучения и методики преподавания русского языка как инославянского*; referát byl prezentován na vědecko-vzdělávacím fóru s názvem Первая белградская встреча славянских русистов (První bělehradské setkání slovanských rusistů) v lednu 2009 a pojednává o nutnosti specifického přístupu při osvojování si ruského jazyka v jinოსловanském prostředí s důrazem na dva fakty:

a/ na jazykovou příbuznost a b/ na historické i kulturní rusko-jinoslovanské dědictví, které má u každého slovanského národa své typické rysy.

Ve čtvrtém oddílu knihy najdeme tyto čtyři články:

1/ *Актуальные проблемы изучения сербского языка за рубежом* – o aktuálních komplikacích a potížích při studiu srbského jazyka jako jazyka cizího v souvislostech s politickou situací na území bývalé Jugoslávie.

2/ *О принципах организации и методики преподавания сербского языка как инославянского или иностранного*. Při studiu a výuce srbského jazyka jako cizího nebo jinოსловanského je podle mínění autora nutno dodržovat následující obecné principy: vědeckost, historičnost, spojení výuky se skutečností, vzájemnost a solidarita, osvojování jazyka v širším slavistickém kontextu, funkcionální diferenciacie jazyka, didaktická komprese a minimalizace jazyka, produktivita a receptivnost, přihlédnutí k rodnému jazyku, výklad lexikálně-gramatického materiálu na syntaktickém základě, didaktická kompaktnost jazyka, literatury a kultury a funkčnost.

3/ *Основной (пороговый) лексический уровень сербского языка* – důraz je kladen na potvrzení a dodržování základního lexikálního fondu (tzv. prahová úroveň) srbského jazyka nejen při jeho studiu jako jazyka cizího a jinოსловanského, ale i pro nositele srbského jazyka jako jazyka mateřského při studiu dalších jazyků.

4/ *Об актуальных вопросах сербской двуязычной лексикографии* – o problematice současné dvoujazyčné lexikografie, která musí v současnosti překonávat řadu problémů technického a organizačního charakteru. Jednou z ožehavých otázek je typ písma – používat cyrilici, nebo latinu?

Závěrečná pátá část publikace zahrnuje následujících osm statí:

1/ *Александр Белич в славистическом движении*. Na základě literatury, publikovaných dokumentů a archivních materiálů autor pojednává o důležité součásti působení Alexandra Běliče, která je nedostatečně prezentovaná v relativně obsáhlé literatuře o jeho životě a díle. Jedná se o činnost ve sféře integrace slavistů – jak v národním, tak i v mezinárodním měřítku.

2/ *Профессор Радован Лалич в славистических организациях*. Referát je věnován stému výročí narození profesora Radovana Laliče a je vyzdvížena zejména jeho angažovanost v národních a mezinárodních slavistických asociacích, především ve Slavistické společnosti Srbska, Svazu slavistických společností Jugoslávie, Mezinárodním komitétu slavistů a Národním slavistickým komitétu Jugoslávie.

3/ *Профессор Джёрже Живанович в славистическом обществе Сербии* pojednává se o působení profesora Živanoviče jako viceprezidenta Slavistické společnosti Srbska.

4/ *Джёрже Живанович как историк славистики*: slavistická činnost profesora Živanoviče je rozmanitá; kromě angažovanosti v oblasti polonistiky a srbistiky se v průběhu celé své vědecké kariéry zajímal o dějiny slavistiky i o dějiny jednotlivých slavistických oborů.

5/ *Драгутин Миркович в славистическом обществе Сербии* – o roli profesora Dragutina Mirkoviče v rozvoji mezislovanských vztahů a především vztazích srbsko-českých.

6/ *Савва Пенчиц в славистическом обществе Сербии* – činnost profesora Savvy Penčiče byla čtyřicet let úzce spojena s působením ve Slavistické společnosti Srbska. Kromě vědecké práce se aktivně věnoval a napomáhal rozvoji rusistiky a slavistiky v Srbsku.

7/ *Витомир Вулетич в славистическом обществе Сербии* – sdělení je věnováno osmdesátému výročí narození profesora Vitomira Vuletiče a stručně je zmíněna jeho práce ve funkci odpovědného tajemníka a později viceprezidenta Slavistické společnosti Srbska.

8/ *Богдан Терзиц в славистических организациях* – referát osvětluje působení Bohdana Těrziče ve slavistickém hnutí, především v MAPRJALu, v Mezinárodním komitétu slavistů a obzvláště pak v Slavistické společnosti Srbska.

Bogoljub Stankovič svou publikací dokazuje, že slavistika – s důrazem na rusistiku – se i v tomto období může, resp. musí pouštět do řešení náročných úloh a že na tomto poli může získávat a dosahovat pozitivní výsledky.

Publikaci Bogoljuba Stankoviče mohou využít nejen jazykoví odborníci a vědečtí pracovníci, ale rovněž pedagogové a studenti slavistiky i dalších příbuzných jazykovědných oborů. Přínosná je bezesporu pro dějiny slavistiky jako celku a zaujme jistě laiky i nadšence pro tuto jazykově pestrou problematiku.

Recenze

Svůj celistvý náhled na slavistiku zkušený autor rozvíjí v navazujících interpretacích a dále ho v mnohospetrálním kontextu moderní vědy rozvětňuje, detailizuje a následně globalizuje jak do šířky, tak do hloubky.

Představovaná nová kniha profesora Bogoljuba Stankoviče tedy znamená nesporný přínos v pohledu na současnou rusistiku a slavistiku vůbec. Zároveň nastoluje řadu inspirujících metodologických impulsů a je nezanedbatelným příspěvkem k současnému hledání optimální cesty v celoevropském kontextu.

Zdeňka Matyušová

SROVNÁVACÍ PRÁCE SRBSKÉHO RUSISTY: OD POETIKY K METAPOETICE A K AREÁLOVÝM STUDIÍM

Bogdan Kosanović: *Русско-сербские темы*. Славистическая библиотека, вып. VIII, Славистическое общество Сербии, Белград 2010.

Богдан Косановић: *Руске теме*. Филофски факултет Нови Сад, Одсек за славиистику, Нови Сад 2009.

Známý srbský rusista z Vojvodiny (Novi Sad) Bogdan Kosanović je v poslední době známý svými srovnávacími rusko-srbskými a obecně slavistickými studii. ¹ Mezinárodní rusistickou a komparatistickou veřejnost může ještě výrazněji oslovit ruský psaný svazek shrnující jeho komparativní práce z této oblasti; snad nejprůkaznější jsou recepční práce na pomezí literatury a divadla. Hned první jsou tu inscenace Dostojevského na scéně srbského Národního divadla v Novém Sadu. Jde o *Zločin a trest* z roku 1924, *Idiota* z roku 1932 a *Bratry Karamazovy* z roku 1938. Na jedné straně je tu obecně přijímání Dostojevského ve světě i v souvislosti s událostmi tří ruských revolucí, na druhé jde o specificky srbskou recepci ruského fenoménu. Analýzou kritických ohlasů uvedených inscenací připomíná B. Kosanović českého balkanistu a slavistu I. Dorovského, jenž takto systematicky sleduje českou recepci jihoslovanské dramatiky. Speciálně se pak Kosanović věnuje srb-

---

¹ Viz naše recenze Záběry a komentáře renomovaného jugoslávského rusisty. B. Kosanović: *Tajne života i stvaralašta*. Krokovi, Sremski Karlovci 1999. *Opera Slavica* 2000, roč. X., č. 1, s. 60. *Slavistika a komparatistika* (B. Kosanović: *Slavističke komparativne teme*. Novi Sad 2006). *Opera Slavica*. Slavistické rozhledy, literárněvědný sešit, roč. XVIII., č. 3, 2008, s. 53–54.